

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора Собакаря Андрія Олексійовича на дисертаційне дослідження Кочерева Олексія Сергійовича «Організаційно-правові засади розвитку річкового судноплавства в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право» у разовій спеціалізованій вченій раді

Актуальність обраної теми

Стрімке поширення в сучасному суспільстві процесів глобалізації та інформатизації обумовлюють і збільшення транспортно логістичних комунікацій. Сталий розвиток транспорту є гарантією вільного переміщення товарів і послуг як всередині країни, так і за її межами, конкуренції і свободи економічної діяльності, забезпечення цілісності держави та її національної безпеки, і як наслідок, поліпшення умов і рівня життя населення, що в свою чергу надає безперечний вплив на зовнішньоекономічну діяльність країни. На сьогоднішній день орієнтирами трансформації транспортної інфраструктури виступають підвищення швидкості, безпека, зокрема екологічна, енергоефективність, здатність до гнучкого обслуговування користувачів та інтеграція в світові транспортні системи.

Створення в Україні сучасної транспортної інфраструктури у відповідності з встановленими критеріями сприятиме реалізації пріоритетних національних проєктів і вирішенню соціальних завдань, а також активізації участі країни в економічних процесах світового господарства. Водночас неефективний розвиток транспортної інфраструктури є важко переборним бар'єром економічного зростання галузей, регіонів і в цілому країни. Транспорт, як важлива складова економіки держави, справляє значний вплив на всі сфери суспільного життя, стійка та ефективна робота якого дозволяє стимулювати зростання виробництва і споживання, забезпечує мобільність, сприяє розширенню міжнародних зв'язків, інтеграції національної економіки у світову економічну систему. Одним із

найважливіших елементів транспортного комплексу України є річковий транспорт. Як і морський він має низку переваг перед сухопутним. Зокрема, готові природні шляхи, використання течії води, можливість одночасного транспортування великих вантажів і пасажирів. Утримання водних шляхів потребує набагато менших капітальних вкладень.

В Україні, як і в усьому світі, нині зростає попит на перевезення внутрішнім водним транспортом. Вантажовласники, насамперед металовиробники і зернотрейдери, в умовах економічної нестабільності, дефіциту та зростання цін на паливо, збільшення випадків перебоїв у роботі залізничного та автомобільного транспорту через повномасштабну війну росії проти України, намагаються скоротити транспортні витрати та покращити логістику перевезень. Перевагами внутрішнього водного (річкового) перевезення є: найнижча собівартість вантажних перевезень у перерахунку на одну умовну тону вантажу; порівняно низькі інвестиції, які потрібні для відновлення галузі; екологічність. Річковий транспорт міг би взяти на себе функцію доставки вантажів у порти Чорного моря та вдосконалити логістику транзитної держави. Проте, незважаючи на величезний природний потенціал, українське річкове судноплавство нині не розвивається.

За роки незалежності України обсяг вантажних перевезень річковим транспортом скоротився майже вдесятеро, а обсяг пасажирських перевезень майже досяг нульової позначки. Основними причинами, за яких гальмується розвиток судноплавства в Україні: незадовільний стан водних магістралей, застаріла інфраструктура, судноплавні шлюзи, що не припиняють ремонтних робіт і потребують термінової реконструкції, недостатні потужності судноремонтних підприємств, дефіцит та моральне старіння флоту, недостатній кадровий ресурс, низький рівень оплати праці робітників річкового транспорту, відсутність належного законодавства, яке регулює річкові перевезення і роботу портової інфраструктури. Це своєю чергою зумовлює необхідність упорядкування суспільних відносин, що виникають в цій сфері, очевидного державного втручання

в «річкову» галузь з метою захисту інтересів споживачів відповідних послуг, застосування широкого діапазону адміністративно-правових регуляторів забезпечення ефективного розвитку усіх складових національної транспортної системи.

Невідповідність чинного «водного» законодавства сучасним вимогам, недосконалість системи органів публічного адміністрування названою сферою, викликані в основному чинниками суб'єктивного характеру, а також широке коло інших супутніх проблем розвитку національної транспортної системи України вимагають проведення ретельного наукового аналізу. На жаль, попри всю нагальність цієї потреби, питання використання наявного інструментарію адміністративно-правових засобів у забезпеченні розвитку річкового судноплавства в Україні тривалий час лишались поза увагою вітчизняних правників. Вони досить рідко висвітлюються в науковій літературі, і практично жодного разу не виступали самостійним предметом фундаментальних досліджень.

На цьому тлі з особливою чіткістю проявляється актуальність дисертації О.С. Кочерева. Вона являє собою одне із перших у вітчизняній правовій науці комплексних наукових досліджень, в якому визначено теоретичні засади, способи, механізми та особливості адміністративно-правового забезпечення розвитку річкового судноплавства в Україні та на цій основі розроблено пропозиції щодо його удосконалення. З цією метою в дисертації визначається коло чинників і передумов, якими зумовлюється необхідність активного державного втручання в діяльність річкового транспорту, правового забезпечення цієї сфери, окреслюються перспективні шляхи імплементації до національного транспортного законодавства світових правил і стандартів річкових перевезень, пропонується комплекс нормотворчих, організаційних та інформаційних заходів, спрямованих на підвищення ефективності забезпечення потреб суспільного виробництва і населення країни в перевезеннях у внутрішньому сполученнях та надання інших

транспортних послуг усім споживачам без обмежень за ознаками форми власності та видів діяльності засобами адміністративного права.

Спираючись на здобутки вітчизняної правової науки, кращий зарубіжний досвід, ґрунтовний аналіз чинного законодавства та правозастосовної практики, автор вибудовує реалістичну концепцію адміністративно-правового регулювання розвитку річкового судноплавства в Україні.

Дисертаційне дослідження О.С. Кочерева тісно корелюється з низкою державних і відомчих програм, планів, концепцій: дисертацію виконано відповідно до Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженої Законом України від 18 березня 2004 року № 1629-IV, Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 р. № 430-р., п. 4 Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2015–2021 рр., рекомендованих відділенням державно-правових наук і міжнародного права АПрН України. Дослідження проводилося відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри конституційного та адміністративного права «Проблеми формування та розвитку транспортного права України» № 30/13.01.05, в межах теми науково-дослідної роботи юридичного факультету Державного університету інфраструктури та технологій: «Предмет, метод та місце транспортного права в національній системі права» від 06.12.2020 р.

Аналіз дисертації О.С. Кочерева дозволяє зробити висновок про обґрунтованість її основних положень, висновків і рекомендацій. Яскраве свідчення цього – значний обсяг використаних джерел (170 найменувань), серед яких: законопроекти та акти чинного законодавства, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, матеріали юрисдикційної практики, результати комплексу соціологічних заходів. З позитивного боку маю відмітити той факт, що переважна більшість використаних джерел датуються 2016-2022 роками. Це свідчить як про

нагальність розглянутих в роботі питань, так і про старання автора бути в руслі сучасних наукових тенденцій.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, які сформульовані у дисертації

Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації є достатньо обґрунтованими з точки зору логіки та методології наукового дослідження. Їх отриманню передувала значна робота з аналізу наукових джерел, в яких висвітлюються питання дослідження адміністративно-правових засад забезпечення повноцінного розвитку річкового судноплавства в Україні.

Використовуючи порівняльно-правовий, логіко-семантичний, формально-юридичний метод, методи аналізу та синтезу, класифікації та групування, метод моделювання, індуктивний та дедуктивний методи, а також соціологічні прийоми отримання інформації: аналіз документів, статистичні аналізи проведено теоретичне узагальнення наукових розробок і позицій провідних вчених, що дозволило здобувачеві сформулювати низку важливих наукових положень, висновків та рекомендацій.

Комплексність і системність дослідження зазначеної проблематики демонструє структура дисертації О.С. Кочерева. Так, автором у першому розділі досліджено історичні аспекти та сучасний стан річкового судноплавства в Україні, розглянуто структуру та нормативно-правові основи діяльності органів управління у галузі річкового судноплавства. У другому розділі роботи здобувач приділив увагу законодавчому забезпеченню функціонування галузі річкового судноплавства України, й особливо докладно розглянув Закон України «Про внутрішній водний транспорт» як головний нормативний акт у системі річкового судноплавства. Також у цьому розділі висвітлено систему дипломування судноводіїв у галузі річкового судноплавства. Третій розділ присвячено

особливостям застосування іноземного досвіду у забезпеченні діяльності галузі річкового судноплавства в Україні, удосконаленню правового забезпечення функціонування галузі річкового судноплавства в Україні на основі європейського досвіду, а також виробленню оптимальних та перспективних механізмів удосконалення річково-транспортної галузі в цілому. З огляду на це, рецензоване наукове дослідження є логічним і таким, що відповідає меті та завданням, а його цілісність забезпечується належним структуруванням матеріалу.

Про обґрунтованість та достовірність основних результатів дисертаційної роботи свідчить також рівень їх практичного впровадження у наукову діяльність та навчальний процес.

Основні положення та висновки дисертації висвітлено у десяти наукових публікаціях, серед яких шість наукових статей у фахових виданнях України та чотири публікації на міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право» і надають авторові право публічного захисту дисертації.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, основними публікаціями дозволяє визнати, що достовірність її результатів не викликає сумніву. Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи визначається тим, що вона є одним із перших у вітчизняній науці адміністративного права комплексних досліджень адміністративно-правових засад забезпечення повноцінного розвитку річкового судноплавства в Україні. В роботі теоретично обґрунтовуються та переконливо підтверджуються емпіричними даними висновки, рекомендації та положення, які відрізняються новизною та перспективністю. Значну частину

результатів дослідження одержано вперше, окремі положення набули подальшого розвитку та удосконалення.

Погоджуючись у цілому з усіма, визначеними автором науковими положеннями, висновками та пропозиціями, вважаємо за необхідне акцентувати увагу на деяких з них.

Заслугує на схвалення та підтримку позиція автора щодо необхідності вироблення науково обгрунтованої стратегії розвитку річкового транспорту в Україні та введення в дію базового законодавства з питань судноплавства на внутрішніх водних шляхах, забезпечення безпечної експлуатації внутрішніх водних шляхів та судноплавних шлюзів України, зокрема відновлення експлуатаційної надійності судноплавних гідротехнічних споруд та забезпечення гарантованих габаритів суднових ходів на всій протяжності водних шляхів.

Переконливою є позиція автора щодо виділення ознак забезпечення громадської безпеки у сфері річкового транспорту, до яких відносяться: 1) особливий суб'єкт сфери річкового транспорту; 2) специфічні умови використання суден на річковому транспорті; 3) необхідність дотримання балансу заходів безпеки та прав і свобод людини та громадянина; 4) об'єктивна і тимчасова необхідність зниження участі впливу органів виконавчої влади та посадових осіб на регулювання відносин безпеки на річковому транспорті; 5) моніторинг та аналіз режиму безпеки використання внутрішніх водних шляхів.

Під час дослідження правового статусу командира судна, автором наголошується на недоцільності розмежовування в законодавстві його прав і обов'язків, оскільки вони є його повноваженнями як особи, відповідальної за безпеку на борту річкового судна – запропоновано замінити терміни «права», «обов'язки» єдиним терміном «повноваження» або «компетенції».

Окремо увагу в дослідженні приділено удосконаленню низки понять, серед яких визначення «річкового транспорту», який запропоновано тлумачити як систему всіх видів підприємств, установ та організацій, діяльність яких спрямована

на створення умов та використання внутрішніх водних шляхів за допомогою річкових суден для пасажирських та вантажних перевезень.

Отже, сформульовані в роботі положення мають авторський характер та репрезентують індивідуальне бачення організаційно-правового механізму розвитку річкового судноплавства в Україні в умовах сьогодення. На мій погляд, вони можуть слугувати плідним підґрунтям для подальших досліджень, присвячених тематиці розвитку транспортного комплексу в цілому засобами адміністративного права.

Висновки і рекомендації дисертації характеризуються високим рівнем достовірності. Про це свідчать позитивні відгуки авторитетних вчених-адміністративістів; успішна апробація на кафедральних заходах, науково-практичних конференціях.

Загалом, викладене свідчить про такі позитивні риси рецензованої дисертаційної роботи, як актуальність, наукова новизна, практична значущість, методологічна обґрунтованість та доступність для сприйняття. Робота О.С. Кочерева є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання, яке полягає у визначенні теоретичних засад, способів, механізмів та особливостей адміністративно-правового забезпечення розвитку річкового судноплавства в Україні, що є важливим як для науки, так і практичної діяльності.

Дисертація виконана українською мовою. Матеріал викладається чітко, послідовно, юридично грамотно, з використанням наукового стилю. Дослідження повною мірою відповідає спеціальності 081 «Право».

Дисертацію оформлено відповідно до вимог, встановлених чинним законодавством.

В ході вивчення матеріалів дисертаційного дослідження О.С. Кочерева не виявлено фактів порушення академічної доброчесності. Дисертант коректний у здійсненні наукової полеміки, у рецензованій роботі наведені посилання на джерела

інформації – ідеї, твердження, відомості, розробки, які згадані у тексті дисертаційного дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Поряд із зазначеними позитивними моментами у рецензованому дослідженні, як і в будь-якій по-справжньому творчій праці, в роботі О.С. Кочерева містяться деякі дискусійні положення та положення, які потребують уточнення, а отже загальна позитивна оцінка дисертації не виключає певних зауважень і побажань, які носять рекомендаційний характер і можуть бути використані автором у подальших наукових дослідженнях.

1. У підрозділі 1.1 дисертації автором проведено детальний аналіз історіографії виникнення та розвитку річкового судноплавства в Україні, однак у висновках відсутні пропозиції щодо впровадження позитивного ретроспективного досвіду в сучасне законодавство України.

2. Тема дослідження, безумовно, є вкрай актуальною та недостатньо вивченою. І, враховуючи те, що й досі триває реформа внутрішнього транспорту та системи публічного адміністрування цієї галузю, на думку офіційного опонента, робота значно виграла б від наведення актуальних соціологічних даних, статистичних показників та іншої інформації в межах вступу, що дозволило б краще репрезентувати тему дисертаційного дослідження.

3. При визначенні мети і завдань розвитку річкового судноплавства автором не враховані особливості здійснення пасажирських перевезень на річковому транспорті та їх адміністративно-правове забезпечення, а відтак не запропоновано дієвих шляхів вдосконалення системи таких перевезень.

4. У підрозділі 3.1 дисертації автор переконує у необхідності імплементації норм європейського права щодо регулювання річкового судноплавства в Україні. Водночас, зміст дисертаційного дослідження не дозволяє повною мірою зробити

висновок про доцільність і можливість запозичення досвіду конкретної країни щодо адміністративно-правового забезпечення річкового судноплавства в Україні за новими стандартами. Крім того, залишається незрозумілим які основні шляхи вдосконалення нормативної бази в сфері річкового судноплавства пропонує автор та які будуть актуальні саме в період переходу до Європейських стандартів регулювання транспорту.

5. Очевидним позитивним результатом дослідження автора є пропозиції щодо прийняття комплексу законодавчих змін і доповнень у вигляді взаємозв'язаних стратегічно-програмних документів: Стратегії розвитку внутрішнього водного транспорту на період до 2025 року та Програми забезпечення безпечної експлуатації внутрішніх водних шляхів та судноплавних шлюзів України до 2025 року, які мають урегулювати більшість відносин у сфері належного функціонування річково-транспортної сфери. Однак автору доцільно було б запропонувати проекти вказаних нормативно-правових актів та переглянути терміни їх дії, адже недоречно створювати стратегію чи програму на 1-2 роки.

Втім, вказані зауваження підтверджують складність та багатоаспектність теми обраної для дисертаційного дослідження, є елементом наукової дискусії або мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, теоретичне і практичне значення отриманих в ній результатів та не знижують в цілому високий науковий рівень дисертації.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Вивчення змісту дисертації та наукових публікацій дає змогу дійти висновку про відсутність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації чи порушення інших видів принципів та правил академічної доброчесності, які могли б поставити під сумнів самостійний характер рецензованого дослідження. Зазначене підтверджується наявністю відповідних посилань на згадані автором по тексту літературних джерел, зокрема під час використання ідей, розробок, відомостей тощо.

На підставі викладеного вище можна зробити висновок, що дисертаційне дослідження Кочерева Олексія Сергійовича «Організаційно-правові засади розвитку річкового судноплавства в Україні», являє собою закінчену науково-дослідну працю, що відповідає науковій спеціальності, за якою вона виконана. Дисертація Кочерева Олексія Сергійовича є завершеним самостійним дослідженням, має наукову новизну та практичну значущість, містить низку нових науково-обґрунтованих результатів у галузі адміністративного права, відповідає вимогам Наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Офіційний опонент -
завідувач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

Андрій СОБАКАРЬ

Підпис
Андрія Собакаря
ЗАСВІДЧУЮ
Відділ
кадрового забезпечення
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
ПЕЧЕННЯ
Олена Лозовська
УНІВЕРСИТЕТ ВУЛ. ПРАВА, 8